

VERSLAG N.A.V. VIERDE CONSULTATIEFASE (JANUARI-MAART 2019)

Ontwikkelteam Nederlands

1. Achtergrond

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. Deze bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen.

De ontwikkelteams werken in ontwikkelsessies per leergebied aan 1) een visie, 2) grote opdrachten en 3) bouwstenen van kennis en vaardigheden. Na elke ontwikkelsessie volgt er een consultatieperiode waarin de ontwikkelteams inbreng verzamelen op hun tussenproducten. In het consultatieverslag beschrijft het ontwikkelteam de keuzes die zij hebben gemaakt bij het verwerken van deze inbreng. U kunt alle tussenproducten en consultatieverslagen tot nu toe vinden op onze website:

<https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

Dit consultatieverslag beschrijft het verloop van de vierde consultatieperiode (11 t/m 27 januari 2019), en de gesprekken die in de periode daarna nog hebben plaatsgevonden: de reacties die het team heeft ontvangen en de manier waarop zij deze hebben benut om de bouwstenen vorm te geven. Meer informatie over de aanpak van het consultatieproces leest u in de bijlage van dit document.

2. Samenvatting aanpassingen ten behoeve van tussenproduct 'raamwerk en bouwstenen'

In de vierde consultatieperiode heeft het ontwikkelteam opnieuw veel complimenten gekregen op de herziene set van zeven grote opdrachten. Stakeholders vinden dat de essenties van het leergebied duidelijk naar voren komen en dat de brede onderwijsdoelen – kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming – in balans en herkenbaar terug komen in de verschillende grote opdrachten.

Het ontwikkelteam heeft in januari een concept-raamwerk van bouwstenen opgeleverd waarin de relatie tussen de zeven grote opdrachten en de bouwstenen van het leergebied Nederlands duidelijk wordt gemaakt. Ook heeft het ontwikkelteam in januari 2019 vier concept-bouwstenen van kennis en vaardigheden opgeleverd. Op basis van de vaak zeer concrete feedback, ingediend via de website, de stakeholdersbijeenkomsten in januari en/of extra bijeenkomsten in maart en april en gerichte feedbackverzoeken heeft het ontwikkelteam flinke aanpassingen gedaan in de periode februari tot en met april. Het ontwikkelteam is daarom ook erg blij met de tijd en moeite die stakeholders hebben genomen om constructieve feedback te leveren.

Allereerst heeft het ontwikkelteam op basis van de feedback het raamwerk aangescherpt waarbij op advies van stakeholders een 1-op-1-relatie zichtbaar is tussen bouwstenen en de zeven grote opdrachten. Het ontwikkelteam heeft ook de feedback ter harte genomen om niet steeds allerlei nieuwe conceptuele indelingen te introduceren, maar bij de gehanteerde indeling die geformuleerd is in de visie te blijven.

Ten tweede heeft het ontwikkelteam de vier concept-bouwstenen behoorlijk herzien na de ontvangen feedback. Voor alle vier de bouwstenen werd opgemerkt dat de vele herhalingen en lange teksten de leesbaarheid in de weg staan. Een ander aspect is dat

de kenniscomponent explicieter zou moeten worden aangegeven. In de onderbouw po mag volgens stakeholders meer aandacht komen voor het spelenderwijs taal leren. Ten aanzien van de samenhang met de andere leergebieden zouden de verbindingen tussen het leergebied Nederlands en de andere leergebieden meer geëxpliciteerd moeten worden. Het ontwikkelteam heeft bovenstaande generieke feedback naast de meer bouwsteenspecifieke feedback verwerkt.

Ten slotte is de feedback ook meegenomen bij de uitwerking van de bouwstenen die nog niet waren gepubliceerd. In paragraaf 3 zullen de feedback en de bijbehorende beslissingen per subthema worden toegelicht.

3. Aanpassingen in het raamwerk en de bouwstenen

3a. Input en/of feedback verwerkt ten behoeve van raamwerk en bouwstenen

Indeling van het raamwerk

Verschillende stakeholders merken op dat het steeds introduceren van nieuwe raamwerken, clusters van concepten (aanbod, taalleerder, communicatieve context) en nieuwe begrippen, zoals communicatieve contexten, verwarrend werkt en raden daarom aan het raamwerk te beschrijven vanuit de in de visie geformuleerde kerninhouden. Het advies is om vanuit de visualisatie bij de grote opdrachten het raamwerk op te stellen en in een schematisch overzicht te presenteren. Het ontwikkelteam heeft voor een 1-op-1-uitwerking gekozen: elke grote opdracht is uitgewerkt in een bouwsteen. Daarbij is in de toelichting op het raamwerk ook de relatie tussen grote opdrachten en bouwstenen verduidelijkt.

Grote opdracht 1: 'Interactie en een rijk taalaanbod dragen bij aan taal- en denkontwikkeling' is als enige grote opdracht uitgewerkt in zowel een bouwsteen 'Interactie in dienst van taal- en denkontwikkeling' als een onderlegger 'Rijke teksten als voorwaarde voor taal- en denkontwikkeling'. Daarbij beschrijft de bouwsteen de kennis en vaardigheden die leerlingen moeten ontwikkelen (en kunnen benutten bij de andere leergebieden) en de onderlegger het belang van een rijk taalaanbod en de vorm en inhoud daarvan. Het ontwikkelteam Nederlands ziet de onderlegger 'Rijke teksten' als onderliggende voorwaarde voor de ontwikkeling van kennis en vaardigheden in de zeven bouwstenen.

Uitwerking primair onderwijs

Ontwikkelscholen, wetenschappers en de vakvereniging vinden de uitwerking voor met name onderbouw po maar ook de bovenbouw po nog niet passend bij het karakter van het primair onderwijs. Het ontwikkelteam herkent de feedback en heeft in de verdere uitwerking en aanscherping meer accent gelegd op het speelse, ontdekkende en explorerende karakter van het primair onderwijs en op het kennis maken met, ervaren van en bewust worden van taal, taalgebruik en taalleren.

Meer aandacht voor specifieke kennis en vaardigheden over de bouwstenen heen

Verschillende stakeholders geven aan dat de leergebiedspecifieke kennis explicieter mag worden benoemd vanaf po. Het ontwikkelteam heeft in de verschillende bouwstenen deze kennis expliciet benoemd, na onder andere een werksessie met wetenschappers taalkunde, letterkunde en taalbeheersing. In de bouwstenen rondom meertaligheid (3.1), kritisch (digitale) informatie verwerken (6.1) en leesmotivatie en literaire competentie (7.1) is ook aandacht voor oordeelsvorming toegevoegd.

Ontwikkelscholen po en vo vinden dat luistervaardigheid, spreken en presenteren een zichtbaardere plek moeten krijgen in de totale set bouwstenen. Het ontwikkelteam onderschrijft dat en heeft alle taalvaardigheden (kijken, luisteren, lezen, spreken,

gesprekken voeren en schrijven) in de verschillende bouwstenen benoemd en in bouwsteen 5.1 'Doelgericht communiceren' concreet uitgewerkt.

Bouwsteen Interactie draagt bij aan taal- en denkontwikkeling

In de bouwsteen moet volgens stakeholders helderder worden aangezet dat interactie een middel en een doel is bij het leergebied Nederlands (zie ook de opmerkingen 'indeling van het raamwerk' hierboven). Het ontwikkelteam heeft daarom uitgewerkt dat interactie als middel bijdraagt aan taal- en denkontwikkeling in alle leergebieden maar dat bij het leergebied Nederlands het ontwikkelen van kwalitatief goede interactie ook een doel is. Daarnaast werd met name tijdens de stakeholdersbijeenkomsten aangegeven dat aandacht voor woordenschatontwikkeling ontbreekt. Het ontwikkelteam heeft dit opgenomen in deze bouwsteen, maar ook uitgewerkt bij bouwsteen 5.1 Doelgericht communiceren.

Bouwsteen Experimenteren met taal en vormen van taal

Tijdens de stakeholdersbijeenkomsten in januari benoemen stakeholders en ontwikkelscholen dat de doorlopende leerlijn sterker kan worden uitgewerkt. Het ontwikkelteam heeft zowel het speelse, creatieve en ontdekkende karakter als het spelen met taalnormen in de verschillende fasen beter uitgewerkt. De voorbeelden zijn breder: zowel schriftelijk, mondeling, digitaal als multimodaal. Andere stakeholders geven aan dat de talige kennis en vaardigheden kunnen worden aangescherpt. Het ontwikkelteam heeft in de beschrijving van kennis en vaardigheden sterker het accent gelegd op het uiten van gevoelens, gedachten en ervaringen en het leren nagaan wat het effect van bepaalde manieren van formuleren daarbij is.

Bouwsteen Doelgericht communiceren

Stakeholders geven zowel in de online feedback als tijdens de stakeholdersbijeenkomsten aan dat deze bouwsteen het minst helder is uitgewerkt. Er lopen concepten door elkaar heen (communicatieve en persoonlijke doelen), receptieve en productieve vaardigheden moeten meer zichtbaar worden, er moet meer aandacht zijn voor de technische vaardigheden en taalnormen moeten eerder aan bod komen.

Het ontwikkelteam heeft al deze punten meegenomen bij het herschrijven van de bouwsteen, waarbij doelgericht communiceren centraal staat en de technische vaardigheden als voorwaarde voor en in dienst van doelgericht communiceren worden uitgewerkt. Het integreren van de basisvaardigheden binnen de context van doelgericht communiceren doet ook recht aan de feedback van enkele stakeholders die aangeven dat er geen losse bouwstenen moeten komen voor woordenschat, spelling en grammatica. Ook is er voor een goede balans gezorgd tussen de uitwerking van de receptieve en productieve vaardigheden en tussen mondelinge, schriftelijke, digitale en multimodale communicatie. Daarbij zijn de benodigde kennisaspecten meer zichtbaar gemaakt in de beschrijving van kennis en vaardigheden.

Bouwsteen Leesmotivatie en literaire competentie

Een groot aantal stakeholders geeft aan dat leesmotivatie geen aparte bouwsteen moet zijn. Ten eerste omdat leesmotivatie niet te beschrijven is in kennis en vaardigheden (leerlingen leren). Ten tweede omdat de motivatie voor andere taalvaardigheden daardoor minder aandacht krijgt, zoals spreken (spreekdurf) en schrijven (schrijfdurf). Stakeholders geven verder aan dat een positieve houding ontwikkelen ten opzichte van taalleren, talen en taalvariëteiten in andere bouwstenen meer expliciet terug moet komen. Het ontwikkelteam heeft leesmotivatie ondergebracht in de bouwsteen 'Leesmotivatie en literaire competentie', daarbij het kennismaken met een breed aanbod en eigen leesvoorkeuren ontdekken uitgewerkt en het voorlezen in elke fase (onder- en bovenbouw po en onderbouw vo) laten terugkomen in plaats van alleen bij onderbouw po.

Verder heeft het ontwikkelteam naar aanleiding van de feedback aandacht voor het ontwikkelen van (wereld)burgerschap en (inter)culturele competentie sterker aangezet, waarbij het lezen van oorspronkelijk en vertaald werk uit verschillende (sub)culturen en perioden en daarover in gesprek gaan een duidelijkere plek heeft gekregen. Ook oordeelsvorming en het praten over emoties en ervaringen is daarbij meegenomen. Ook heeft het ontwikkelteam een aantal begrippen verhelderd en aangescherpt, zoals leesgesprekken en belevend lezen. Ten slotte worden door stakeholders ook gekozen voorbeelden genoemd: teveel, soms te hoog gegrepen of soms juist te beperkend. Het ontwikkelteam heeft ervoor gekozen om alleen wanneer verheldering noodzakelijk is, voorbeelden op te voeren en deze voorbeelden tijdens de extra bijeenkomsten in maart/april met een aantal stakeholders besproken.

Input voor nog niet uitgewerkte bouwstenen

Verschillende stakeholders benoemen dat zowel 'meertaligheid' als 'een leven lang taalleren' een aparte bouwsteen waardig zijn vanuit de grote opdrachten. Het ontwikkelteam heeft daarom beide uitgewerkt in aparte bouwstenen. Bij *2.1 Een leven lang taal en taalgebruik ontwikkelen* heeft het ontwikkelteam (taal)leervaardigheden en taalbewustzijn uitgewerkt in kennis en vaardigheden. Bij *3.1 Meertaligheid draagt bij aan taal- en cultuurbewustzijn* heeft het ontwikkelteam met name de kennis en attitude rondom talen en taalvariëteiten in hun culturele context uitgewerkt. Het gebruik van talen en taalvariëteiten krijgt aandacht in *5.1 Doelgericht communiceren*, waar het gebruik van taalregisters en taalvariëteiten afgestemd op doel, publiek en context wordt uitgewerkt.

Meer aandacht voor samenhang met andere leergebieden

De stakeholders benadrukken het belang van afstemming van de bouwstenen rondom meertaligheid met het leergebied Engels/MVT. Het ontwikkelteam heeft de bouwsteen daarom ook in nauwe afstemming uitgewerkt, waarbij er leergebiedspecifieke accenten zijn gelegd (zie ook de toelichtingen op grote opdrachten en bouwstenen).

Ook de relatie met burgerschap mag meer zichtbaar worden volgens stakeholders. Met name de bouwstenen rondom een leven lang taalleren (2.1), meertaligheid (3.1) en kritisch (digitale) informatie verwerken (6.1) maken de relatie met burgerschap expliciet op empathisch vermogen, oordeelsvorming en een open en positieve houding ten opzichte van andere talen en taalvariëteiten.

Redactioneel

De opbouw van complexiteit per bouwsteen kan consistentier worden beschreven en bevat veel herhalingen en didactische uitwerkingen, aldus stakeholders. Het ontwikkelteam herkent de feedback, heeft de teksten ingekort en zich beperkt tot het beschrijven van de dimensies van complexiteitsopbouw.

Daarnaast geven verschillende stakeholders aan dat de formulering van de kennis en vaardigheden eenduidiger kan, onder andere in de keuze van de werkwoorden die in de eerste versie zowel aanbod, beheersing als leeractiviteiten uitdrukken. Het ontwikkelteam heeft in de aangepaste versie consequent vanuit 'leerlingen leren' de kennis en vaardigheden uitgewerkt en waar nodig met leeractiviteiten ter illustratie de uitwerking verduidelijkt.

Verschillende stakeholders geven ook aan dat er veel overlap is in de vier uitgewerkte bouwstenen, onder andere in de introducerende tekst maar ook in herhalingen door de concentrische opbouw van kennis en vaardigheden in de opeenvolgende fasen. Het ontwikkelteam herkent de feedback, maar heeft eerst het totaal aan bouwstenen uitgewerkt en is de bouwstenen daarna langsgelopen op gewenste en ongewenste overlap en in het laatste geval de bouwstenen aangepast. De introducerende teksten zijn ingekort en de opbouw is zichtbaar gemaakt in cursiveringen.

Aanpassingen in visie, grote opdrachten, begrippenlijst en literatuurlijst

Naar aanleiding van ontvangen feedback heeft het ontwikkelteam ook een aantal aanpassingen in de visie en grote opdrachten gedaan. De titel van de eerste grote opdracht dekte de lading niet volgens een aantal stakeholders en is aangepast in *Interactie en een rijk taalaanbod in dienst van taal- en denkontwikkeling*. Ook de grote opdracht rondom een leven lang taalleren is aangepast, waarbij zowel de titel als de indeling van de grote opdracht zijn aangepast door meer accent te leggen op enerzijds taalbewustzijn en anderzijds de (taal)leervaardigheden. De volgorde van de grote opdrachten is ten slotte ook aangepast. Niet om met deze volgorde een rangschikking in prioriteiten aan te geven – dat is beslist niet zo – maar om aan te sluiten bij de ontwikkeling van leerlingen. De grote opdracht *Experimenteren met taal en vormen van taal* is daarom voor de grote opdracht *Doelgericht communiceren* geplaatst.

Naar aanleiding van de feedback en de verdere uitwerking van bouwstenen heeft het ontwikkelteam verschillende begrippen toegevoegd aan de begrippenlijst (zoals: framing, leesgesprek, vorm, pluriform, synthesesetekst) en een aantal begrippen aangepast (zoals: leesbeleving, taalontwikkeling).

3b. Input en/of feedback niet verwerkt ten behoeve van raamwerk en bouwstenen

Nieuwe bouwstenen

Enkele stakeholders vanuit de wetenschap pleiten voor een aparte bouwsteen rondom cultureel erfgoed en cultuurhistorische kennis met onder andere literatuurgeschiedenis en kennis over de identiteit van het Nederlands. Het ontwikkelteam heeft dit advies niet overgenomen, maar heeft bij de grote opdrachten rondom meertaligheid en literaire competentie het culturele aspect meer zichtbaar gemaakt. In de aanbevelingen voor de bovenbouw voert het ontwikkelteam suggesties om ook leergebiedspecifieke onderwerpen vast te stellen, waarvan cultureel erfgoed er één zou kunnen zijn.

Een ontwikkelschool pleit voor een aparte bouwsteen aanvankelijk lezen en schrijven in po onderbouw. Het ontwikkelteam is daar geen voorstander van, omdat aanvankelijk lezen en schrijven moet plaatsvinden in betekenisvolle gebruikssituaties en heeft het daarom geïntegreerd uitgewerkt en beschreven in bouwsteen *5.1 Doelgericht communiceren*.

Feedback op nog uit te werken bouwstenen

Wat betreft bouwsteen *4.1 Experimenteren met taal en vormen van taal* wordt tijdens een stakeholdersbijeenkomst in januari opgemerkt dat het NT2-perspectief expliciet gemaakt moet worden in de bouwsteen. Het ontwikkelteam heeft deze feedback niet meegenomen, maar het belang van werken aan zelfvertrouwen, spreek- en schrijfdurf in de toelichting bij het raamwerk en de verschillende bouwstenen benadrukt, omdat dit geldt voor alle leerlingen en binnen alle bouwstenen. Dat doet ook recht aan de feedback van stakeholders op de stakeholdersbijeenkomsten in januari die aangeven dat het belang van motivatie voor taal terug moet komen in alle bouwstenen.

Wat betreft bouwsteen *7.1 Leesmotivatie en literaire competentie* vragen ontwikkelscholen po zich af of het zelf produceren van teksten wel voldoende aan bod komt. Het ontwikkelteam vindt van wel omdat er een aparte bullet aan is gewijd en het ook in bouwsteen *4.1 Experimenteren met taal en vormen van taal* terugkomt.

3c. Input en/of feedback meenemen naar de vervolgfase

Preambule: taal als middel en als doel

Verschillende stakeholders, waaronder die vanuit het vervolgonderwijs, pleiten voor een preambule waarin het Standaardnederlands als middel en als doel wordt uitgewerkt. Zo'n

preambule zou moeten komen bij het leergebied Nederlands, maar zou ook boven de leergebieden moeten staan. De preambule zou in moeten gaan op het belang van aandacht voor taal en taalontwikkeling bij alle vakken en in alle leergebieden. Volgens het ontwikkelteam Nederlands zou dit geconcretiseerd kunnen worden door in alle leergebieden plek te maken voor interactie gericht op taal- en denkontwikkeling en leerlingen te laten werken met rijke teksten. Het ontwikkelteam zal daarover een generieke aanbeveling voor de vervolgfase voor formuleren. Verder moedigt het ontwikkelteam Nederlands andere ontwikkelteams aan om aandacht te schenken aan de ontwikkeling van dagelijkse algemene taal (DAT) naar cognitieve academische taal (CAT). Een aantal ontwikkelteams van andere leergebieden heeft dat expliciet uitgewerkt.

Aansluiting met vervolgonderwijs

Enkele stakeholders vinden het een gemiste kans dat de aansluiting vo bovenbouw en vervolgonderwijs niet wordt uitgewerkt, waardoor er een risico bestaat dat de doorlopende leerlijn onvoldoende is geborgd. Het ontwikkelteam begrijpt de feedback en neemt het vervolgonderwijs zoveel mogelijk mee in de aanbevelingen die zij uitwerken voor de bovenbouw. Uitgangspunt is dat deze aanbevelingen de doorlopende leerlijnen met vo onderbouw én met vervolgonderwijs borgen.

Onderwijs met afvinkdoelen

Enkele stakeholders geven aan dat de bouwstenen kunnen leiden tot verkaveling van het onderwijs en als afvinklijstjes van 'losse doelen' gezien kunnen worden. Het ontwikkelteam benadrukt dat de huidige bouwstenen nog geen doelen beschrijven waarmee leraren in de klas aan de gang kunnen. Het zijn de ingrediënten op basis waarvan straks in een nadere uitwerking de uiteindelijke kerndoelen en eindtermen geformuleerd zullen worden. Bovendien wil het team benadrukken dat de kennis en vaardigheden misschien verkaveld op papier staan zo, maar dat daarvoor gekozen is om ze zo overzichtelijk mogelijk te beschrijven. Deze manier van beschrijven zou echter niet moeten leiden tot het verkaveld aanbieden van deze kennis en vaardigheden in de les en lesmethoden. In de vervolgfase zal daarom ook voldoende aandacht moeten zijn voor het implementeren van de doelen met aandacht voor samenhang en integratie.

BIJLAGE 1: CONSULTATIEPROCES

Algemene aanpak consultatieproces

De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig, leerlingen en ouders. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Ten derde hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld en daarbuiten. De betrokkenen konden inbreng geven via een online feedbackformulier. Daarnaast zijn diverse partijen, zoals ontwikkelscholen, vakverenigingen, de wetenschap, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die door Curriculum.nu zijn georganiseerd, om daar met de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams in gesprek te gaan over de tussenproducten. De aanwezigen konden daarna schriftelijke feedback aanleveren via de online feedbackformulieren. De bijeenkomsten waren echter vooral gericht op het ophalen van input voor de komende sessie.

Binnengekomen reacties in de vierde consultatieperiode

De vierde consultatieperiode liep van 11 tot en met 27 januari 2019. In totaal zijn er 248 feedbackformulieren ingevuld. Deels zijn dit persoonlijke reacties, maar er zijn ook formulieren ingevuld namens organisaties of naar aanleiding van bijeenkomsten. In de feedback zijn o.a. vakverenigingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Ook de ontwikkelscholen hebben gereageerd op de tussenproducten middels de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school. De specifieke aantallen feedbackreacties zijn per leergebied als volgt:

Leergebieden	Nederlands	Rekenen/ Wiskunde	Engels/MVT	Burgerschap	Geletterdheid Dig.	Bewegen en sport	Kunst en Cultuur	Mens en Maatschappij	Mens en Natuur
Het aantal reacties via de website	31	65	32	40	23	25	35	*	*

*Ontwikkelteams Mens & Maatschappij en Mens & Natuur hebben geen feedbackreacties via de website opgehaald, maar zij hebben input gevraagd via stakeholderbijeenkomsten op een aantal vragen.

Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Deze kunt u vinden op <https://curriculum.nu/ontvangen-feedback-4/>

Analyse van input en feedback

Het ontwikkelteam heeft de binnengekomen antwoorden geclusterd in thema's en geanalyseerd op grote lijnen in die reacties. Vervolgens zijn de reacties door de ontwikkelteamleden individueel en als team gewaardeerd. Op basis van de teamwaardering en bijbehorende argumentatie hebben de leden van het ontwikkelteam vastgesteld (i) welke input in de bouwstenen wordt verwerkt, (ii) welke input niet in de

bouwstenen wordt verwerkt en (iii) welke input naar de volgende fase wordt meegenomen.